

Toplantı Özeti / Meeting Summary

Türk eğitim tarihi çalıştayları III: Eğitim tarihi yazıcılığı [Çalıştay sonuç raporu]

Prof. Dr. Mustafa Gündüz* ¹ Dr. Öğr. Üyesi Büşra Tombak İlhan* ²

*Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, Türkiye

ÖZ

Eğitim tarihi, eğitim bilimleri ile tarih disiplinlerinin kesişiminde yer alan, disiplinler arası niteliği gereği epistemolojik ve metodolojik tartışmaları bünyesinde barındıran bir araştırma alanıdır. Türkiye’de eğitim tarihi çalışmalarının sayısı artmakla birlikte, çalışma şartları, kaynaklar, yöntem ve teknikler, yayın mecraları gibi temel sorunlar devam etmektedir. Bu sorunlar eğitim tarihi alanının kurumsallaşmaya doğrudan ilgilidir. Bu meselelere dikkat çekmek amacıyla 13 Şubat 2026’da Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi ev sahipliğinde “Eğitim Tarihi Yazıcılığı, Kurucu Metinler ve Kişiler” temasıyla III. Türk Eğitim Tarihi Çalıştayı düzenlenmiştir. Çalıştayda öncelikle, eğitim tarihi yazımının disiplinler arası doğası, Avrupa ve Türkiye bağlamındaki gelişimi ile Türkiye’deki kurucu metinler ve kişiler eleştirel bir perspektifle değerlendirilmiştir. Bu çalışma, söz konusu çalıştayın programını, tartışma başlıklarını ve ulaşılan sonuçları sistematik bir biçimde sunmaktadır.

ANAHTAR KELİMELER: Eğitim tarihi; eğitim tarihi yazıcılığı, çalıştay; kurumsallaşma, Türkiye.

History of Turkish education workshops III: Educational historiography

ABSTRACT

History of education is a research field situated at the intersection of educational sciences and history, and due to its interdisciplinary nature, it encompasses epistemological and methodological debates. While the number of educational history studies in Turkey is increasing, fundamental problems persist, such as working conditions, resources, methods and techniques, and publication channels. These problems are directly related to the institutionalization of the field of educational history. To draw attention to these issues, the History of Turkish Education Workshops III, themed "Educational Historiography, Founding Texts and Figures," was held on February 13, 2026, hosted by the Faculty of Education at Yıldız Technical University. The workshop primarily focused on critically evaluating the interdisciplinary nature of educational history writing, its development in European and Turkish contexts, and the founding texts and figures in Turkey. This study systematically presents the program, discussion topics, and conclusions reached at that workshop.

KEYWORDS: History of education; educational historiography; workshop, institutionalization; Türkiye.

¹ İLETİŞİM Büşra Tombak İlhan ✉ btombak@yildiz.edu.tr

Geliş: 12.04.2026 Kabul: 05.05.2026 Yayın: 07.05.2026

Atıf: Gündüz, M.ve İlhan-Tombak, B. (2026) Türk eğitim tarihi çalıştayları III: Eğitim tarihi yazıcılığı [Çalıştay sonuç raporu]. *Alanyazın*, 7, 1-13

© 2026 Okul Yöneticileri Derneği

GİRİŞ

Bir bilim alanının gelişmesi ve derinleşmesi için bilimsel araştırma ve faaliyetlerin birbiriyle ilişkili ve birikimli yapıya bürünmesi, araştırmacı ve düşünürlerin kurumsal etkinlik ve teşviklerle yönlendirilmesi beklenir. Bilimde alt disiplinlere ayrışmanın belirgin hale geldiği modern dönemde pek çok dernek ve araştırma enstitüsü kurulmuş, yıllık toplantılar tertip edilmiş ve bilim dallarına tahsis edilen süreli yayınlara öncelik verilmiştir. Söz konusu gelişme, Türkiye’de de Tanzimat yıllarından itibaren boy göstermiş, 20. yüzyılın başlarında tarih ve eğitim bilimlerinin kesişim noktasında eğitim tarihi bir ders, araştırma alanı ve ilerleyen tarihlerde de bir bilimsel/araştırma disiplini olarak vücut bulmuştur. Eğitim tarihine dair ilk çalışmalar II. Meşrutiyet’in sonlarında görülmeye başlamış olsa da, söz konusu alanın özgün verileri II. Abdülhamid dönemi maarif salnamelerinde kendini göstermiştir (Gündüz, 2018). Cumhuriyet’in ilk senelerinde eğitim tarihinin özellikle öğretmen yetiştiren okullarda bir ders olarak da okutulmasıyla gerek Türkiye tarihi gerekse dünya eğitim tarihine dair kapsamlı çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. 1960’lara kadar Türk eğitim tarihine dair özgün ve kapsamlı metinlerin üretildiği görülebilmektedir. 1915’te dönem maarif bakanı Ahmed Şükrü Bey’in emriyle derlenen *Ma’ârif-i Umûmiye Nezâreti Tarihçesi* adlı rapor (Binark 1996), II. Meşrutiyet döneminde Muallim Cevdet (1916)’in eğitim tarihi yazısı ve Mahmud Cevad (1922)’in *Ma’ârif-i Umûmiye Nezâreti Tarihçesi-i Teşkilât ve İcraâtı* adlı eseri eğitim tarihinin ilk örneklerindedir. Cumhuriyet sonrasında Nafî Atuf Kansu (1930)’un *Türkiye Ma’ârif Tarihi Hakkında Bir Deneme*, Hasan Ali Yücel (1938)’in Türkiye’de Ortaöğretim ve Osman Ergin (1977)’in *Türkiye Maarif Tarihi* adlı eserleri eğitim tarihi yazıcılığının temel eserlerindedir. 1960’lardan sonra ise akademik yöntem ve muhtevada çalışmalar başlamıştır. Hasan Ali Koçer (1970)’in *Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Problemi (1848-1967)*, Yahya Akyüz’ün *Türkiye’de Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Etkileri* (1977) ve *Türk Eğitim Tarihi, Başlangıçtan 1982’ye* (1982), Cahit Yalçın (1988)’in *Türkiye’de Çağdaş Eğitim Tarihi, (1734-1876)* adlı eserleri akademik yöntemler kullanılarak eğitim tarihi yazıcılığının temel örneklerindedir. 1990’lı yıllardan sonra ise eğitim tarihinin alt alanlarına yönelik çalışmalar artmıştır.

Eğitim tarihinin akademik disiplinler arasında kendine belirgin bir yer edinmesinin yanında, eğitim fakülteleri ve öğretmen liseleri gibi yüksek ve orta öğretim kurumlarında yer edinmesine karşın, bir bilimsel disiplinin kurumsallaşmasında sahip olması gereken kronik bilimsel toplantılar, dernekleşme ve yayın faaliyeti 2025’e kadar gerçekleşmemiştir. Üniversitelerde kürsü sorunu, birlik kurulamama ve bütçe gibi nedenlerle başlatılamayan kurumsallaşmanın ilk adımları 2023-2024 yıllarında atılmaya başlanmıştır. Bu sürecin ilk önemli gelişmelerinden biri Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitimin Felsefesi, Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalının öncülüğünde, İbn Haldun Üniversitesi, Tarih Bölümü ortaklığında Süleymaniye Salis Medresesi’nde 5-6 Haziran 2024 tarihlerinde yapılan *1. Türk Eğitim Tarihi*

Çalıştay'dir. Bu çalıştayda, Türk eğitim tarihinde önemli bir yeri olan II. Maarif Şûra'sında "Ahlak tartışmaları" mevzusu tartışılmıştır.

I. Türk Eğitim Tarihi Çalıştayı ve II. Maarif Şûrası tartışmaları sırasında Vehbi Baysan, Mustafa Gündüz ve Ayşe Aksu öncülüğünde Türk Eğitim Tarihi Platformu teşekkül etmiştir. İstanbul'daki eğitim tarihçilerinin katkı verdiği bu platform ve YTÜ, Eğitim Fakültesi, Eğitimin Felsefesi Sosyal ve Tarihi Temelleri bilim dalı ortaklığında *II. Türk Eğitim Tarihi Çalıştayı* Marmara Üniversitesi, Tarih Bölümü'nden Ali Satan'ın koordinatörlüğü ev sahipliğinde 26-27 Şubat 2025 tarihlerinde yapılmıştır. İkinci çalıştayda ise "Türk Milli eğitimini hariçten etkileyen kişiler ve raporlar" ele alınmıştır. Bu çalıştayın bildiri metinleri yayına hazırlanarak *Türk Milli Eğitimine Dış Etkiler* başlığıyla Mustafa Gündüz editörlüğünde 2026'da kitaplaşmıştır (Gündüz ve Cüçük, 2026). Ayrıca her iki çalıştayın sonuç raporları *Alanyazın* dergisinde yayımlanmıştır (Gündüz, vd., 2024; Gündüz, vd., 2025).

Türkiye'de eğitim tarihi alanının kurumsallaşmasında önemli bir adım olan bu çalıştayların üçüncüsü *Eğitim Tarihi Yazıcılığı* konusuyla 13 Şubat 2026'da Yıldız Teknik Üniversitesi'nin ilgili bilim dalı ev sahipliğinde toplanmıştır. Çalıştayın hazırlık aşaması Eğitim Tarihi Derneği iş birliğinde yapılmış, davetlilerin büyük çoğunluğu İstanbul'da çalışan akademisyenlerden teşekkül etmiştir. Ayrıca Bolu ve Bursa'dan da eğitim tarihçisi akademisyenler iştirak etmiştir. Çalıştay, eğitim tarihi alanının sınırlarını, temellerini ve yöntemini belirleyen eğitim tarihi yazıcılığı teması üzerine odaklanarak, eğitim tarihi ve yöntemi birikimiyle eğitim tarihinin nasıl yazılacağına dair sorunlar ele alınmıştır. Eğitim tarihi yazıcılığı konusu, eğitim ve eğitim tarihi uygulamaları, eğitim düşüncesinin temelleri, değişim ve dönüşüm süreçleri ile bunların bugünün eğitim yöntem ve içeriklerini nasıl şekillendirdiğini anlamayı sağlayan temel bilgi alanı olması sebebiyle tercih edilmiştir.

Türk eğitim tarihi yazıcılığı denildiğinde kuşkusuz Mahmud Cevad (1922)'in *Maârif-i Umûmiye Nezâreti Târihçe-i Teşkilât ve İcrââtı* ve Osman Ergin (1977)'in *Türk Maarif Tarihi* adlı muhalled tedvin eserleri akla gelir. Dolayısıyla çalıştayda Türk eğitim tarihinin bu iki kurucu metni en çok tartışılan eserler olarak temayüz etmiştir. Türk eğitim tarihi yazıcılığının temel öznesi Türk eğitim politikaları, kuruluşları ve düşünceleri olmakla birlikte, sınırları yalnızca Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti'ni aşan bir mahiyete sahiptir. Bu disiplinin Avrupa, Amerika Birleşik Devletleri ve Mısır gibi başka ülkelerdeki tezahürleri, Türk eğitim tarihi çalışmalarını biçimlendirmiştir.

Eğitim tarihi yazıcılığının uğraş alanlarının belirlenmesi, kişiler ve kurumlar bağlamında eğitim tarihi yazıcılığı faaliyetlerinin eğitim tarihi kapsamında nasıl değerlendirileceği alan çalışmaları için önem taşır. Bunun yanında eğitim tarihi epistemolojik olarak hem tarih disiplinine hem de eğitim bilimine yaslanırken disiplinler arası bir gerilime de yol açar. Bu gerilimin yansıması olarak eğitim tarihi yazıcılığının hangi epistemolojik temel, yöntem ve ilkelerle yürütüleceği,

normatif pedagojik yaklaşımlar ile analitik tarihsel yöntemler arasında konumlanması tartışılmaktadır.

Bu bağlamda *Türk Eğitim Tarihi Çalıştayı III: Eğitim Tarihi Yazıcılığı*'nin amacı, eğitim tarihi yazıcılığını uluslararası ve ulusal perspektifler, kurucu metinler ve temel sorunlar bağlamında ele almak şeklinde belirlenmiştir. Çalıştayı teknik organizasyonu, Türkiye'de yaygın olan çalışma çağrılarının toplanıp hakem süreçlerinden geçtiği toplantılardan biraz farklıdır. Çalıştay, öncelikle bir panel, sempozyum ya da konferans türlerinden ayrılmaktadır. Belirlenen konuda iki bildirinin hazırlanması için konunun iki uzmanına makul bir süre önce görev tevdi edilmiştir. Bu çalıştayı bildiri sunumlarını Balıkesir Üniversitesi'nden Prof. Dr. Sümer Aktan ve Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi'nden Dr. Öğrt. Ü. Sena Coşğun Kandal üstlenmiştir. Bu bildirilerin tartışılması için her birine ikişer ana müzakereci atanmıştır. Sümer'in bildiri müzakereciliğini Filiz Meşeci-Giorgetti ve Ahmet Şimşek; Kandal'ın ise Mustafa Gündüz ve Kurtuluş Öztürk yapmıştır. Bildirilerin sunumu için uzun bir süre tanınırken, müzakereciler onar dakika süre verilmiş, ardından da hususi davetli misafirlerin her biri bildiriye dair görüş ve önerilerini, tenkitlerini, katkılarını yapmışlardır. İki oturum halinde sabah saat 10:00'da başlayan çalıştay öğle sonu 16:30'da nihayete ermiştir.

Oturum I: Tarih Yazıcılığı Bağlamında Eğitim Tarihi Yazıcılığı

Çalıştayı açılış konuşması Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi dekanlığı tarafından yapılmış, ardından program organizatörü Mustafa Gündüz, çalıştayı amacı, kapsamı ve içeriğine dair kısa bilgi verdikten sonra Sümer Aktan sunumuna başlamıştır. “*Genel Tarih Yazıcılığı Bağlamında Eğitim Tarihi Yazıcılığı ve Türkiye’de Cumhuriyet Dönemi Kurucu Metinler*” başlıklı bildiriye, tarih yazıcılığının başlangıcı, kurucu metinleri ve yöntemlerini açıklamış, eğitim tarihi kurucu metinleri ve eğitim tarihi yazıcılığının temel sorunlarını ele almıştır. Çalıştayı ilk sunumu, Filiz Meşeci-Giorgetti ve Ahmet Şimşek müzakereciliğinde diğer katılımcıların katkılarıyla devam etmiştir.

Aktan bildirisinde, eğitim tarihi yazıcılığını hem teorik hem de metodolojik açıdan ele alarak, tarih yazımı paradigmaları ile Türkiye’deki eğitim tarihi literatürünün gelişimi arasındaki ilişkiyi analiz etmeyi amaçlamıştır. Çalışmanın çıkış noktası, tarih ile tarih yazımı (historiografi) arasındaki ontolojik ayrımın netleştirilmesi ve bu ayrımın eğitim tarihi çalışmalarına nasıl yansıtıldığının ortaya konulmasıdır. Bu bağlamda bildiri, bir yandan genel tarih yazımı geleneklerini tartışırken, diğer yandan eğitim tarihi yazımının özgün konumunu ve Türkiye’deki gelişim seyrini eleştirel bir perspektifle değerlendirmektedir.

Bildiri, tarih disiplininin ontolojik niteliğine odaklanarak başlamıştır. Tarihin, fen bilimlerinden farklı olarak nesnel gerçekliklerin doğrudan gözlemlenmesine dayanmadığı; aksine insan eylemlerinin, toplumsal yapıların ve zihniyetlerin yorumlanmasına dayalı bir alan olduğu vurgulanmıştır. Bu çerçevede tarih, yalnızca geçmişte yaşanan olayların kronolojik bir kaydı değil, aynı zamanda bu

olayların anlamlandırılmasını içeren bir yorumlama faaliyetidir. Aktan'a göre, tarihle kronik arasındaki ayırım bu noktada belirleyici hale gelmiştir. Kronikçi olayları ardışık bir biçimde kaydederken, tarihçi bu olaylar arasında neden-sonuç ilişkileri kurarak onları anlamlı bir bütün içinde değerlendirir.

Aktan konuşmasının başında Edward H. Carr'ın tarihçiyle olgular arasında kurduğu diyalektik ilişkiye vurgu yapmış, tarihçinin pasif bir gözlemci olmadığı; aksine olguları seçen, yorumlayan ve belirli bir bağlama yerleştiren aktif bir özne olduğunu ifade etmiştir. İngiliz tarihçiye göre, tarih yazımı, nesnel gerçekliğin doğrudan aktarımı değil, belirli bir perspektif çerçevesinde inşa edilen bir anlatıdır. Buradan hareketle Aktan, tarihyografi yalnızca belgelerin incelenmesi değil, aynı zamanda bunların nasıl anlamlandırılacağına ilişkin metodolojik bir çerçeve sunma realitesine de vurgu yapmıştır.

Aktan bildirisinin ikinci bölümünde, tarih yazımında öne çıkan üç temel paradigmaya değinmiştir: pozitivist tarih yazımı, Annales Okulu ve Marksist tarih yazımı. Ona göre, bu paradigmlar, tarih disiplini ile ideolojiler arasındaki ilişkiyi de ortaya koymaktadır. Pozitivist tarih yazımı, nesnellik ve belge merkezlik üzerine kuruludur ve bu yaklaşımda tarihçi, doğa bilimlerindeki gibi tarafsız bir gözlemci olarak konumlandırılır ve olayları "olduğu gibi" aktarması beklenir. Annales Okulu ise pozitivist tarih anlayışına bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Marc Bloch ve Lucien Febvre tarafından temellendirilen bu yaklaşım, tarihin yalnızca siyasi olaylardan ibaret olmadığını; aksine ekonomik, sosyal ve kültürel yapılarla birlikte ele alınması gerektiğini savunur.

Aktan, bildirisinin devamında eğitim tarihi çalışmalarında iki tür çalışmanın olduğundan bahsetmiştir: Birincisi, maarif teşkilatı, reform yasaları, programlar, değişiklikler üzerine yoğunlaşan geniş bir çalışma alanı, diğeri ise kurucu metin sahiplerinin biyografilerine ve onlara dair yazılara yoğunlaşan çalışmalardır. Bu çalışmaların değerli olduğunu belirten Aktan, eğitim tarihi çalışmalarını kurucu metinler eksenine sınırlandırmanın çalışma alanının tanımlanmasında zorluğa yol açabileceğini belirtmiştir. Nitekim eğitim tarihi zaman zaman düşünce tarihi, kurumlar tarihi ya da toplumsal deneyimler tarihi olarak yansımaktadır.

Eğitim tarihi yazıcılığının zorluklarından belge temini meselesine Nafi Atuf Kansu'nun *Türk Maarif Tarihi Hakkında Bir Deneme* eseri üzerinden örnekler veren Aktan, diğer eğitim tarihçilerine de referans vermiştir. Aktan'ın bildirisine yönelik müzakere Meşeci-Giorgetti tarih ve tarih yönteminin nasıl değerlendirilmesi gerektiğini sorgulamış ve iki tür eğitim tarihi yazımından bahsetmiştir: maarif tarihi ve pedagoji tarihi. Müzakereciye göre, maarif tarihi kurumlar, devlet ve politika ile bunlar arasındaki ilişkileri incelerken; pedagoji tarihi ideal insan tipine dönüşümü ve hedeflere ulaşmayı inceler. Meşeci, müzakeresinde kurumlar tarihinin önemine ve Türk eğitim tarihindeki birleşme hususuna önem verilmesi gerektiğini, kurumlar tarihinin eğitim tarihinin temel ve detaylı belgeleri olduğunu vurgulamıştır. Eğitimde birleşme, *Tevhid-i Tedrisat*

gibi yasal yolların yanında sıbyan mekteplerinden medreselere geçişlerdeki birleşmelere de değinmiştir.

Aktan'ın metni üzerine kısa bir müzakere yapan Ahmet Şimşek, eğitim tarihi yazıcılığının üç temel noktada ele aldığını belirtmiştir: a. değişen-dönüşen tarih yazımı ve tarih yazımına yansımaları, b. kurucu metinlerin literatürdeki geniş yeri ve tarih araştırmalarına yansımaları ve c. bugünün insanının (okurlarının) tarih yazımıyla kurduğu ilişki. Şimşek, eğitim tarihinin ideolojik çerçeveden çıkabileceğini belirtmiştir. Üniversitelerin kurulma sürecinin ulus devletleşme ve kürsüler kurulması ile ilişkisini açıklayan Şimşek, Türkiye'de eğitim tarihi yazıcılığının ideolojik çerçeveden çıkabilmesi için arşiv ve belgeleri ikame edecek alternatif araçların da kullanılması gerektiğini belirtir. Reform merkezli eğitim tarihçiliğinin de tekâmül esaslarını geleneksel (3 temel din) temellerden aldığı ifade eden Şimşek, eğitim tarihi reformu için gündelik hayat, öğretmen ve öğrenci etkileşimleri, okullarda meydana gelen olaylar gibi alternatif kaynaklarla eğitim tarihi denemeleri yapmayı önerir.

Müzakerecilerden sonra davetlilerden söz alan Selçuk Akşin Somel, eğitim tarihi kurucu metinlerini yazarların tarih takibinin uluslararası düzeyde ne kadar nitelikli olduğuna ve eleştirel bakış açılarına işaret etmiştir. Somel, eğitim tarihi yazımında uluslararası karşılaştırmalı çalışmaların önemine değinmiştir. Örneğin Japonyalı Türk eğitim tarihçisi Kiyohiko Hasebe son zamanlarda ilginç bir makale yayımlamıştır. Makale, 1869 tarihli Maarif Umumiye Nizamnamesi ile 1872'de Japonya'da hazırlanan ve bir nevi *Japonların Maarif Umumiye Nizamnamesini* kabul edilen hukuki düzenleme arasındaki benzerliği, farkı ele almakta ve iki ulusun modernleşme karşısındaki tutumlarını mukayese etmektedir. Bu tür ulus ötesi tematik karşılaştırmaların farklı ufuklar açabileceğini belirten Somel, geleneksel eğitim tarihi yazıcılığının nedenlerinden birinin de Osmanlı Devleti'nin yıkılışını kabul edememenin zorluğundan kaynaklandığını ifade etmiştir.

Oturum sırasında üzerinde tartışılan bir diğer konu, Osman Ergin'in tarih yazımının yapısı ve yöntemi olmuştur. Ayşe Aksu'nun Osman Ergin'in metinlerindeki yorumculuk hakkında yönelttiği soru üzerine Sümer Aktan, Ergin'in eğitim tarihi yazıcılığında Benjamin Fortna ve Bailey kadar yorum olmadığını açıklamıştır. Mustafa Gündüz, *Türk Maarif Tarihi*'nin her ne kadar bir kronoloji ve resmi metinler tedvini bir görünüm arz etse de bu metinlerin anlatılması ve şerh edilmesi noktasında Ergin'in ciddi bir yorum faaliyeti içine girdiğine işaret etmiştir. Gündüz, Ergin'in kendi ifadesi ile "tarihi hissettiği gibi yazdığını", dolayısıyla onun tarih yazıcılığının dönemin psiko-ideolojisinin yüküyle dolu olduğunu ifade etmiştir. Eğitim tarihi yazıcılığının dayanması gereken temeller noktasında, çalışmaya Bursa'dan katılan eğitim tarihçisi Fatih Demirel, eğitim tarihi yazıcılığın başta "tarih" biliminin temellerine dayanması gerektiğini ifade etmiştir. İlave olarak Meşeci, eğitim tarihi yazıcılarının eğitim sistemleri ve pedagojii de bilmeleri gerektiğini söylemiştir.

Taner Atmaca, eğitim tarihi yazıcısının belgeleri yorumlarken soğukkanlılığını nasıl koruyabileceği sorusu, tarih yazımının da üstünde sosyal bilimlerde hermenötik tartışmayı başlatmıştır. Sümer Aktan ve Mustafa Gündüz sosyal bilimlerde nesnellik amacının zorluğuna yönelik açıklamalar yapmışlardır. Oturum tartışmaları arşivin ve belgenin eğitim tarihi yazıcılığı için önemi ve eğitim tarihi yazıcılığının Avrupa merkezli devam ettirilmesinin sakıncalarına yapılan vurgularla sona ermiştir.

Oturum II: Eğitim Tarihi Yazıcılığının Avrupa Tarihi ve Eğitim Tarihi Yazıcılığında Temel Sorunlar

Türk Eğitim Tarihi III. Çalıştay'ın ikinci oturumu Dr. Öğrt. Ü. Sena Coşğun Kandal'ın "Eğitim Tarihi Yazıcılığının Avrupa Tarihi ve Eğitim Tarihi Yazıcılığında Temel Sorunlar" başlıklı bildirisini sunmak üzere Ayşe Aksu'nun moderatörlüğü ve takdim konuşmasıyla başlamıştır. Coşğun Kandal, konuşmasını eğitim tarihi yazıcılığının dayanması gereken bilim alanlarının neler olması gerektiği sorusuyla başlatmıştır. Sunucu, "melez"lik niteliğine yapılan vurguyla eğitim tarihi yazıcılığının dayandığı tarih ve pedagoji alanlarının farklı metodolojik ve kavramsal yönlendirmeleri olduğunu, bu durumun eğitim tarihi yazıcılığının güçlüklerinden olduğunu belirtmiştir.

Coşğun Kandal sunumunda, eğitim tarihi yazımının Avrupa'da nasıl bağladığına geniş ve belirgin bir yer ayırmıştır. Burada en dikkat çeken husus, bu güne kadar Amerikan merkezli eğitim tarihi yazıcılığının aslında Almanya/Prusya temelli olduğu ve en az yüz yıl daha geriye giderek başladığının altının çizilmesi olmuştur. Coşğun Kandal öncelikle: eğitim tarihi yazıcılığının ontolojik yapısına ilişkin tartışmanın Paris Üniversitesi eski rektörlerinden César Égasse du Boulay'ın kurum tarihi üzerine yazdığı, sonradan Joudain'in 1962 yılında devam ettirdiği *Index Chronologicus Chartarum Pertinentium ad Historiam Universitatis Parisiensis* [Paris Üniversitesi Tarihine Dair Belgelerin Kronolojik İndeksi] eserlerden bahsetmiştir. Coşğun Kandal şu meselenin altını özellikle çizmiştir: "Eğitim tarihinin bir disiplin halini alması Almanya'da ulusal eğitim uygulamasıyla başlatılır. Daha çok öğretmen yetiştirme üzerine derlenen alman eğitim tarihi yazıcılığı, kameralist düşüncenin etkisiyle de ulusun siyasi ekonomik hedeflerine uygun öğretmen yetiştirimi hem öğretmenlere hem öğrencilere bir rol model sunma amacı çerçevesinde ilerlemiştir. Bildiri sahibi, *Whig tarihçiliği* olarak adlandırılan ilerlemeci tarih anlatısının bu dönemde başladığını ifade ederek, hâkim eğitim tarihi yazıcılığının kusurlarının Avrupa'da başlayan da yüz yıllık temellerine değinmiştir.

Almanya'da eğitim tarihi yazıcılığının bireysel ve kolektif önemli eserlerini vurgulayan Coşğun Kandal, okul kuralları, kurumsal incelemeler, askeri eğitim, müzik, sanat gibi alanları da içeren *Monumenta Germaniae Paedagogica* [Alman Pedagojisi Anıtları] adlı 62 ciltlik belge külliyyatının önemini vurgulamıştır. Sunumuna Fransa'dan örneklerle devam eden Kandal, Auguste Vallet de Viriville'nin 1849'da yayımlanan *Histoire de l'instruction publique en Europe et*

principalement en France [Avrupa’da ve Özellikle Fransa’da Kamu Öğretiminin Tarihi] adlı eserin kanıtlayıcı belgelerle okul binalarından okullarda kullanılan eğitim materyallerine ve mühürlere kadar içerdiği geniş yelpazenin değerli olduğunu vurgulamıştır. Eğitim tarihi yazıcılığında ulus doktrinlerinin de etkili olduğunu belirten Coşgun Kandal, Fransa’da yazılan *Dictionnaire de Pédagogie et d’Instruction publique* [Pedagoji ve Kamu Eğitimi Sözlüğü] eserinin bu açıdan dikkatle okunması gerektiğini ifade etmiştir.

Amerikan eğitim tarihi yazıcılığının özellikle Henry Barnard’ın ilkinin 1855’te çıkardığı süreli yayın geleneğini üzerinden ilerlediğini belirten Coşgun Kandal, Fransa, İngiltere ve Amerika’da eğitim tarihi yazıcılığı ekolünün epistemolojik modelde olduğunu belirtmiştir. Ancak bu *Whig tarihçiliği* II. Dünya Savaşı ile sarsılmış, Frankfurt ve Annales okullarıyla söylem ve dil üzerine yoğunlaşmıştır. Bu doğrultuda Philip Ariés, klasik tarih kaynaklarından çıkıp şarkılar, resimler, ikonografiler, günlükler, hatıralar, şiirlere odaklanan bir çocukluk tarihi eseri (*Centuries of Childhood*) yazmış, çocukluğu tarihsel olarak inşa edilmiş bir kategori biçimde sunmuştur. Cremin (1965)’in “tarih yanlışlığı (anakronizm, dar görüşlülük Evangelizm ve ana akımdan yalıtılmışlık” olarak sıraladığı dört büyük günah işlendikten sonra yeni dönemde eğitim tarihi ayrı bir disiplin olarak kabul görmüştür. 1970’li yıllarda eleştirel sosyologlardan ya da işte etkilenen, bunlardan türeyen kavramlara dayanan ve kendini radikal revizyonist olarak adlandıran eğitim tarihçileri okulu ve eğitim tarihini kontrol gibi kavramlar üzerinden, toplum ve eğitim arasındaki çatışmalı ilişkiyi incelemiştir. 1980’ler ve 90’larda bu ekol postmodern argümanlar ve daha sonrasında post-revizyonistler eğitimi cinsiyet, iktidar ve eşitsizlik üzerinden incelemiştir.

Coşgun Kandal, eğitim tarihinde Almanya’yı öne çıkaran sunumundan sonra, İngiltere, Fransa ve Amerika’daki duruma dair de bilgiler vermiştir. İngiltere eğitim tarihi yazıcılığının özellikle süreli yayınlar üzerinden kurumsallaşma serüveninin örnek alınabileceğini belirten sunucu, *British Journal of Education Studies*, *History of Education Society Bulletin* gibi dergilerin işlevlerinin önemli olduğunu belirtmiştir. Bahsi geçen dergiler ve bu dergilerin dernekleri, eğitim tarihinin kurumsallaşmasına, yöntem ve temellerinin belirlenmesine önemli ölçüde katkı sağlamıştır. Türk eğitim tarihi yazıcılığının bu tür kurumsallaşmaların uzağında kaldığını belirten Coşgun Kandal, bunun önemli bir eksiklik olduğunu vurgulamıştır. Eğitim tarihi yazıcılığının yöntem, kaynak ve kavramsallaştırma sorunlarının çözümü için kurumsallaştırılmaya ihtiyaç duyduğunu vurgulamıştır. Özellikle Amerika’da dergi ve dernekleri fonlayan Ford gibi vakıfların Türkiye’de henüz oluşması, İngiltere’de çok 1960’larda başlayan üniversite içi kadrolaşma faaliyetlerinin eksikliği gibi nedenlerin bu kurumsallaşmayı zorladığını açıklamıştır. Coşgun Kandal, Türkiye Bilimler Akademisi ve Türkiye Maarif Vakfı gibi oluşumlar, *Türk Maarif Ansiklopedisi* gibi kurumsal ve kolektif birikimler yanında, eğitim tarihi alanında çalışan akademisyenler eğitim tarihi yazıcılığını kurumsallaşmaya katkı sağlasa da,

eksiklerin fazlalığını dile getirmiştir. Coşğun Kandal, bu faaliyetlerin artırılması ve yaygınlaştırılması ihtiyacına vurgu yaparak konuşmasını sonlandırmıştır.

İkinci oturum moderatörü Ayşe Aksu kısa bir değerlendirmeden sonra sözü ikinci bildirisinin ilk müzakerecisi Mustafa Gündüz'e teslim etmiştir. Gündüz, Sena Coşğun Kandal'ın çalışmasının hem Türkiye hem de Avrupa ve Amerika'da eğitim tarihi yazıcılığını kapsamlı ve derinlikli olarak ele aldığını belirttiikten sonra bildiri metninin bazı özgün yönlerine vurgu yapmıştır. Bugüne kadar küresel eğitim tarihi yazımından da fazla vurgulanmamasına karşın, Kandal'ın bildirisinden öğrenildiğine göre, Avrupa'da 1700 ve 1800'lü yıllarda eğitim tarihi eserlerinin yazılmasının oldukça ilginçtir. Zira bu güne kadar Amerikan etkinindeki eğitim tarihi yazıcılığı genellikle 1900'lerin başını işaret etmektedir. Oysa bu tarih en azından bir yüz yıl daha geriye gitmektedir. Gündüz, bu güne kadar söz konusu eksik bilgilenmenin eğitim tarihi araştırmalarında dil bilmenin gerekliliğiyle izah edilebileceğini dile getirmiştir. Zira daha çok İngilizceye dayalı kaynak taraması, Almanca, Fransızca başta olmak üzere diğer kültür ve medeniyetleri ikinci plana itmekte hatta görmezden bile gelmektedir. Gündüz'e göre, İngilizce dışında Almanca, Fransızca, Arapça ve Farsça gibi dilleri bilmenin eğitim tarihi için önemi vazgeçilmezdir. Özellikle Osmanlı Devleti gibi farklı dillerin kullanıldığı bir imparatorluğun eğitim tarihini anlamak için dil yetkinliklerinin artırılması gerektiğini belirten müzakereci, Türk akademisyenleri mevcut tek-tipçi ve kısıtlanmış hâletiruhiyeden çıkmaya davet etmiştir.

Çalıştay sırasında konuşulanların tarihe bir not olduğunu belirten Aksu, Gündüz'e teşekkürden sonra sözü ikinci müzakereci Kurtuluş Öztürk'e devretmiştir. Öztürk, doğrudan Coşğun Kandal'ın konuşmasını merkeze almak yerine, eğitim tarihi yazımının zorluklarını, ana meselelerini göstermek için somut bir vakayı sahneye koymuştur. Öztürk, konuşmasına akış bilgisiyle başlarken, *Tevhid-i Tedrisat Kanunu*'nun farklı eğitim kuruluşlarını tek çatı altında toplarken aynı zamanda onları tiplendirdiğine değinmiştir. Daha önemlisi ise, eğitim tarihi yazıcılığında kültür ve bilgi aktarım yöntemlerinin ve zihinsel dönüşümü etkileyen kayıt dışı mekanizmaların da göz önüne alınması gerektiğini belirtmiştir. Öztürk, bu teorik durumu örneklendirmek için kendi köyünden bir örneği yansıtmıştır:

Öztürk, önce, doğup büyüdüğü Ordu Mesudiye Güvenli Köyü'nde metruk haldeki okulun sağa-sola saçılmış kütüphanesi ve evrakını göstermiştir. Ardından zamanında medrese eğitimi almış ancak medreselerin kapatılmasından sonra mesleğini icra etme imkânı bulamayıp köye dönen ve orada çiftçilikle hayatını devam ettiren Yürük Osman Hoca'nın jandarma korkusuyla toprağa gömülmüş ve sonra tesadüfen keşfedilmiş tarihî bir kitap olan *Muhammediyesi* ekrana yansıtmıştır. Daha da ilginç ise, kitabın içinden çıkan Osman Hoca'nın din eğitimi yapmak suçundan mahkeme celbedildiği 22 Ekim 1964 tarihli evraktır. Bu manzaranın kayıt dışı olan tarihe önemli bir örnek olduğunu belirten Öztürk, bu tür belgelerin, okul arşivlerinin ne denli önemli olduğunu vurgulamıştır.

Öztürk'ün bu sunumu, "Türkiye'de sağlıklı bir eğitim tarihi neden yazılamıyor?" sorusunun da cevaplarından biridir. Zira Cumhuriyet dönemi tek taraflı resmi tarih anlayışı hâlâ bütün etkisiyle üniversitelerde de yaşamaya devam etmektedir.

Coşğun Kandal'ın sunumuna yönelik iki müzakereden sonra Selçuk Akşin Somel, Gündüz'ün vurguladığı dil meselesine değinerek imparatorluk kültürünün anlaşılması için *Abmediyeler*, *Battalnameler*, *Hazreti Ali Cenkeri*, *Cönkler gibi metinlerin* ve Sadi'nin *Gülistan'ı* ve *Bostan'ının* dikkatle tetkik edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Zira Osmanlı toplumunda yoğun bir şekilde dolaşımda olan popüler kitapların eğitim tarihi için sanıldığından çok daha fazla bir önemi vardır. Somel, nazım kültürü sonrasında nesre dönüşme sürecine dikkat çekmiş bu değişimine anlaşılması gerektiğini belirtmiştir.

Sabri Becerikli, eğitim tarihi araştırmalarının birincil kaynakları ve kanıtları olan arşiv belgelerinin araştırmanın yapısını ve sonucunu etkileyen önemli metinler olduğunu, sınırlı belgelemenin yanlış veya eksik sonuçlara ulaşabileceğini dile getirmiştir. Katılımcılar arşiv belgelerine ulaşmada ve dijital sistemlerin hızlarında sorunlar olduğunu belirtirken, Mustafa Gündüz farklı resmi belgelerin eğitim tarihi yazımında kullanılabilirliğini belirtmiş, burada Mustafa Özemekçi'nin, II. Mahmud dönemi sıbyan mekteplerine dair makalesinde kullandığı padişah âtiyeleri kayıtlarını örnek göstermiştir. Arzu Güldöşüren, eğitim tarihi araştırmalarında modernist paradigma ve kurumların ön plana çıktığını, oysa medrese ve ilmiye dünyasının da zenginliğini ve gereken önemin verilemediğini dile getirmiştir. Burada, medrese çalışması yapabilmek için gerekli donanım eksikliği de üzerinde durulan ciddi sorunlardan biri olmuştur.

Çalıştayın son kısmında Türk eğitim tarihi yazıcılığının tarihi Avrupa ve Amerika ile kısaca karşılaştırılmış, Meryem Karabekmez 19. yüzyıl başlarında Ford Vakfı'nın işçi eğitimine başladığını; Taner Atmaca ise bu vakfın Robert Kole'ye ayırdığı bütçenin bugünün enflasyon oranlarıyla tekabül ettiği yüksek meblağı dile getirerek, akademik çalışmaların fon meselesine dikkat çekmiştir. Mehmet Gündüz'ün de katkılarıyla Türkiye'de eğitime ve eğitim tarihi yazıcılığına yeterli malî kaynakların aktarılmaması tartışılmıştır. Devamında, eğitim tarihi alanının disiplinler arası doğası, hem klasik hem de modernleşme dönemi eğitimini kapsamalarının bütüncül bir bakış açısı gerektirmesi hatırlatılmıştır. Eğitim tarihi yazıcılığının ve ilgili bilim alanının kurumsallaşma için spesifik dergilerin ve araştırma makalelerinin yaygınlaşması ve yeni yayınların teşvik edilmesi, hakemlik ve editörlük faaliyetlerine önem verilmesi zikredilerek oturumlar sonlanmış ve katılımcılara katılım belgesi takdim edilmiştir.

Sonuç ve Değerlendirme

Yıldız Teknik Üniversitesi'nde gerçekleştirilen III. Türk Eğitim Tarihi Çalıştayı, Sümer Aktan ve Sena Coşğun Kandal'ın özgün ve derinlikli sunumları, alan uzmanlarının ve araştırmacıların katılımıyla tamamlanmıştır. Eğitim tarihi yazıcılığının merkeze alındığı çalıştayda genç, bakir bir bilimsel disiplin olarak

eğitim tarihinin kapsamı ve sınırları, araştırma yöntemleri ve kaynakları hem Türkiye hem de dünya temellerinden tartışılmıştır. Tarih, eğitim tarihi, eğitim bilimleri, yazma eserler gibi farklı alanlarda ihtisas sahibi uzmanları bir araya getirerek eğitim tarihi yazıcılığına çok yönlü ve kapsamlı bir soluk getirmek gayesiyle toplanan çalıştay amacına büyük oranda ulaşmıştır. Türkiye’de genel olarak yüz yılı aşkın, akademik bakımdan da altmış yıldan fazla bir tarihi olan eğitim tarihi çalışmalarının, kendi yöntem, kaynak ve metodolojisi üzerine bir toplantı yapması, tarihinin de ilklerindedir. Çalıştayda ilk olmanın acemiliklerini ve eksiklerini fark etmenin yanında avantajların ve fırsatların görülmesi ve genç araştırmacılara sağlıklı bir patika sunulması amaca hizmet eden önemli faaliyetlerdir.

Disiplinler arası bir bilim dalı olan eğitim tarihinin, çalışma zorlukları bir kere daha vurgulanırken, bu sahanın tarih ve eğitim bilimi disiplinlerinden ayrı düşünülmemeyeceği, dolayısıyla da eğitim tarihçisinin daima bu kavşakta çift bakışlı kabiliyete sahip olması gerektiği hatırlatılmıştır. Ayrıca, Türk eğitim tarihi çalışmalarında ulus ötesi karşılaştırmaların dönemi ve Türk eğitiminin gelişimini anlamada kilit rol oynayacağı belirtilmiştir. Eğitim tarihi yazıcılığının nihayetinde bir sosyal bilim olduğu, eğitim tarihi yazıcılığının dinler ve ulus devletler tarihiyle yakın ilişkisi ve nesnellik çabaları eleştirilerek tarihin “günün hükmünde” olduğu, karşılaştırmalı arşiv ve kaynak okumalarının eğitim tarihini anlamadaki gerekliliği vurgulanmıştır.

Çalıştaya sorumlu müzakereciler ve serbest tartışmacılar yanında eğitimin tarihi, felsefesi ve sosyal temelleri sahasında çalışma yapmayı hedefleyen genç araştırmacılar, yüksek lisans ve doktora talebeleri de davet edilmiştir. Dolayısıyla, onları hem alanın önde gelen çalışanlarıyla buluşturmak hem de kurucu metinlerinden ve onların tarih yazımsal meselelerinden haberdar etmek çalıştayın temel kazanımlarından biri olmuştur. Coşğun Kandal’ın eğitim tarihi yazımının Avrupa kökenlerine, özellikle de Almanya/Prusya temellerine ilişkin sunumu eğitim tarihi yazıcılığında dil becerisi ve çok bakışlı olmanın gerekliliklerini göstermesi bakımından da oldukça anlamlı olmuştur.

Çalıştay, eğitim tarihi yazıcılığının kurucu metinleri, yöntemi, kapsamı, sınırlılıkları ve bunları aşma yollarının etraflıca tartışıldığı verimli bir akademik toplantı olarak değerlendirilmiştir. Eğitim tarihi yazıcılığının yöntem, kaynak ve sınırlarının daha iyi belirlenmesi için başta lisansüstü tezler ve akademik araştırmalar olmak üzere, arşivleme ve kaynak sağlama gibi faaliyetlerin artırılması gerektiği, eğitim tarihinin kurumsallaşması için bu tür çalıştayların ve süreli yayın faaliyetlerin artırılması gerektiği herkesin ortak fikri olmuştur.

III. Türk Eğitim Tarihi Çalıştayı’nın bildiri metinleri bir araya getirilerek yayın hazırlıkları devam etmektedir. Türk Eğitim Tarihi Çalıştaylarının bir sonraki programının, Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitimin Felsefesi, Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilimi Dalı ile İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitimin Felsefesi, Sosyal ve Tarihi Temelleri

ortaklığında 2027 yılında bir başka özgün konuda yapılması kararlaştırılmış ve çalışmalara başlanmıştır..

KAYNAKÇA

- Akyüz, Y. (1977). *Türkiye’de Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Etkileri (1848-1940)*. Bizim Büro Basım.
- Akyüz, Y. (1982). *Türk Eğitim Tarihi, Başlangıçtan 1982’ye*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Binark, İ. (1996). Ma’ârif Tarihimize Ait Bir Rapor. *Yeni Türkiye, Eğitim Özel Sayısı*, 7, 477-493.
- Ergin, O. (1977). *İstanbul Mektepleri ve İlim Terbiye ve San’at Müesseseleri -Dolayısıyla- Türkiye Maarif Tarihi*. Eser Matbaası.
- Ergin, O. (1977). *Türk Maarif Tarihi*. Eser Neşriyat.
- Gündüz, M. (2018). Metodoloji, kavram ve konu kısıncında Türk eğitim tarihçiliği. *Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, 4(7), 118-130.
- Gündüz, M., Meşeci-Giorgetti, F., Baysan, V., Aksu, A., & Cüçük, E. (2024). Türk Eğitim Tarihi Çalışmaları I: II. Maarif Şurası ve Ahlak Eğitimi [Çalıştay Raporu], *Alanyazın*, 5(1), 235-244.
- Gündüz, M., Meşeci-Giorgetti, F., Baysan, V., Aksu, A., & Cüçük, E. (2024). Türk Eğitim Tarihi Çalışmaları II: Türk Millî Eğitimine Dış Etkiler [Çalıştay Sonuç Raporu], *Alanyazın*, 6(1), 69-77.
- Gündüz, M. & Cüçük, E. (2026). *Okuldaki Yabancı, Türk Millî Eğitimine Dış Etkiler*. İdeal Kültür Yayınları.
- Kansu, N. A. (1930). *Türkiye Maarif Tarihi Hakkında Bir Deneme*. Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi.
- Koçer, H. A. (1970). *Türkiye’de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (1773-1923)*. Milli Eğitim Basımevi.
- Mahmud Cevad İbnü’s-Şeyh Nafi. (1922). *Maârif-i Umûmiye Nezâreti, Tarihçe-i Teşkilât ve İcrââtı*. Matbaa-i Âmire.
- Muallim Cevdet. (1916). Darülmualimîn’in 70. Senesi Vesilesiyle Verilen Konferans. *Tedrisat Mecmuası*, 26 (6/32), ss.175-200.
- Müftüoğlu, A. H. (1924). On Birinci Asr-ı Hicri’de Türk Menâbi-i İrfan. *Mibrâb*, ss. 19-20; 21-23.
- Yalçın, C. (1988). *Türkiye’de Çağdaş Eğitim Tarihi, (1734-1876)*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Yüzel, H. Â. (1938). *Türkiye’de Ortaöğretim*. Kültür Bakanlığı Yayınları. Ankara

Ek-1. Çalıştay Afiş

 YTU EĞİTİM FAKÜLTESİ

 EĞİTİM TARİHİ DERNEĞİ

معارف عمومية نظارتی
 تاریخچه تشکیلات و اجرائی
III. TÜRK EĞİTİM TARİHİ ÇALIŞTAYI
 سادات عربیہ اشعارت بیحدسین ملتان
 طبع و تیشیل آیتہ اللہ شہر
**Türkiye'de
Eğitim Tarihi Yazıcılığı**
 دارالفتون ادبیات مدرسہ علمی رشیدی مدرس
 محمود حجاز ابن الشیخ المانع
 ۱۳۳۸

13 Şubat 2026 Cuma
Yıldız Teknik Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Davutpaşa Kampüsü
Güngören-İstanbul
 ۱۳۳۸

 YTU EĞİTİM FAKÜLTESİ

 EĞİTİM TARİHİ DERNEĞİ

معارف عمومية نظارتی
III. TÜRK EĞİTİM TARİHİ ÇALIŞTAYI
 تاریخچه تشکیلات و اجرائی

Çalıştay Düzenleme Kurulu
Kurul Başkanı: Prof. Dr. Mustafa GÜNDÜZ
 Büğra TOMBAK-Filiz MEŞECİ
 Vehbi BAYSAN-Eyüp CÜCÜK

10:00-12:00
Prof. Dr. Sümer AKTAN
 Genel Tarih Yazıcılığı Bağlamında Eğitim Tarihi Yazıcılığı
 ve Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi Kurucu Metinler

Müzakereciler
Prof. Dr. Filiz MEŞECİ GIORGETTI
Prof. Dr. Ahmet ŞİMŞEK

14:30-16:30
Doç. Dr. Sena COŞGUN
 Eğitim Tarihi Yazıcılığının Avrupa Tarihi ve Eğitim Tarihi
 Yazıcılığında Temel Sorunlar

Müzakereciler
Prof. Dr. Mustafa GÜNDÜZ
Dr. Öğr. Üyesi Kurtuluş ÖZTÜRK
 ۱۳۳۸